

Ekološki odgovorno ponašanje stanovnika u Republici Hrvatskoj

Modrušić, Dino

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:795847>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij Poslovna ekonomija; smjer: Logistički menadžment

Dino Modrušić

**EKOLOŠKI ODGOVORNO PONAŠANJE STANOVNIKA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij Poslovna ekonomija; smjer: Logistički menadžment

Dino Modrušić

**EKOLOŠKI ODGOVORNO PONAŠANJE STANOVNIKA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Kolegij: Pravedna trgovina i održivost

JMBAG: 0010218891

e-mail: dmodrusic@efos.hr

Mentor: izv.prof.dr.sc. Dražen Čučić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Graduate Program in Business Economics;
Major: Logistic Management

Dino Modrušić

**ENVIRONMENTALLY RESPONSIBLE BEHAVIOR OF
RESIDENTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Dino Modrušić

JMBAG: 0010218891

OIB: 42614901150

e-mail za kontakt: dinomodrusic8@gmail.com

Naziv studija: Logistički menadžment

Naslov rada: Ekološki odgovorno ponašanje stanovnika u Republici Hrvatskoj

Mentor/mentorica rada: izv. prof. dr. sc. Dražen Čučić

U Osijeku, 22. lipnja 2024. godine

Potpis Dino Modrušić

SAŽETAK

Diplomski rad istražuje važnost ekologije i ekološki odgovornog ponašanja, s posebnim naglaskom na osviještenost stanovnika Republike Hrvatske. Kroz pregled teorijskih koncepata ekologije, društveno odgovornog ponašanja i održivog razvoja, rad analizira kako različiti faktori utječu na formiranje ekološke svijesti. Posebna pažnja posvećena je ulozi odgoja i obrazovanja, uključujući program Ekoškola i međupredmetnu temu Održivi razvoj, te kako ovi obrazovni programi doprinose povećanju ekološke svijesti među mladima.

Empirijski dio rada obuhvaća istraživanje koje ispituje stavove i ponašanja ispitanika u vezi s ekološki odgovornim ponašanjem. Korištenjem kvantitativnih i kvalitativnih metoda, prikupljeni su podaci od različitih demografskih skupina kako bi se dobio sveobuhvatan uvid u trenutno stanje ekološke svijesti. Rezultati istraživanja ukazuju na razinu informiranosti, stavove prema ekološkim problemima te spremnost na sudjelovanje u aktivnostima koje promiču održivi razvoj.

Na temelju analize rezultata, rad raspravlja o značenju dobivenih nalaza za daljnje promicanje ekološke osviještenosti i odgovornog ponašanja. Također, rad ističe važnost kontinuiranog obrazovanja i informiranja javnosti, kao i integracije ekoloških tema u sve razine obrazovnog sustava. Zaključci rada nude smjernice za buduće istraživanje, sugerirajući potrebne promjene u obrazovnim programima i šire društvene inicijative kako bi se postigao dugoročan pozitivan utjecaj na ekološko ponašanje stanovnika.

Ovaj diplomski rad doprinosi razumijevanju kompleksne dinamike između obrazovanja, svijesti i ponašanja te pruža praktične prijedloge za unapređenje ekološke odgovornosti u Hrvatskoj.

Ključne riječi: ekologija, odgovornost, ponašanje, razvoj

Environmentally responsible behavior of residents in the Republic of Croatia

ABSTRACT

The thesis explores the importance of ecology and environmentally responsible behavior, with a particular focus on the awareness of the residents of the Republic of Croatia. Through a review of theoretical concepts of ecology, socially responsible behavior, and sustainable development, the thesis analyzes how different factors influence the formation of ecological awareness. Special attention is given to the role of upbringing and education, including the Eco-Schools program and the cross-curricular theme of Sustainable Development, and how these educational programs contribute to increasing ecological awareness among young people.

The empirical part of the thesis includes research that examines the attitudes and behaviors of respondents regarding environmentally responsible behavior. Using quantitative and qualitative methods, data was collected from various demographic groups to gain a comprehensive insight into the current state of ecological awareness. The research results indicate the level of information, attitudes towards environmental issues, and willingness to participate in activities that promote sustainable development.

Based on the analysis of the results, the thesis discusses the significance of the findings for further promoting ecological awareness and responsible behavior. It also highlights the importance of continuous education and public information, as well as the integration of ecological topics at all levels of the educational system. The conclusions of the thesis offer guidelines for future research, suggesting necessary changes in educational programs and broader social initiatives to achieve a long-term positive impact on the ecological behavior of the residents.

This thesis contributes to understanding the complex dynamics between education, awareness, and behavior, and provides practical suggestions for improving ecological responsibility in Croatia.

Keywords: ecology, responsibility, behavior, development

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Metodologija rada	2
1.3. Struktura rada.....	2
2. EKOLOGIJA I EKOLOŠKI ODGOVORNO PONAŠANJE.....	3
2.1. Pojmovno određenje ekologije	3
2.2. Društveno odgovorno ponašanje.....	5
2.3. Održivi razvoj	8
2.4. Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj	9
3. EKOLOŠKA OSVIJEŠTENOST STANOVNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ	11
3.1. Ekološka svijest	11
3.2. Ekološki odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj.....	12
3.2.1. Ekoškole	13
3.2.2. Međupredmetna tema „Održivi razvoj“	15
4. OPIS ISTRAŽIVANJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	17
4.1. Svrha i cilj istraživanja	17
4.2. Hipoteze istraživanja	17
4.3. Uzorak ispitanika	18
4.4. Rezultati istraživanja	20
5. RASPRAVA	37
6. ZAKLJUČAK	39
7. LITERATURA	40
Popis grafova.....	43

1. UVOD

U kontekstu modernizacije i ubrzane industrijalizacije u posljednjih nekoliko desetaka godina, povećavao se i problem ekološki odgovornog ponašanja. Samim time, pitanje ekološke osviještenosti stanovnika i zaštita okoliša nameće se kao jedan od ključnih društvenih problema. Ekološki problemi postaju sve veći i povećavaju zabrinutost zajednica, ali i vlada. Rješavanje ove negativne situacije postaje izazov ne samo za vlade pojedinih zemalja nego i za angažirane pojedince koji ljude oko sebe usmjeravaju prema ekološki odgovornom ponašanju.

Diplomski rad istražuje ekološki odgovorno ponašanje stanovnika u Republici Hrvatskoj kroz nekoliko ključnih aspekata. Na samom se početku teorijskog dijela rada definiraju pojmovi ekologija, društveno odgovorno ponašanje i održivi razvoj te se donosi pregled stanja održivog razvoja u Republici Hrvatskoj. Sljedeće se poglavlje bavi razinom ekološke svijesti stanovnika te ulogom ekološkog odgoja i obrazovanja u inicijativama poput ekološke i međupredmetne teme Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj. Naglasak se nakon toga stavlja na provedeno istraživanje, pri čemu se najprije opisuju svrha i ciljevi istraživanja, uzorak ispitanika, postavljaju se hipoteze, predstavljaju se rezultati te se raspravlja na temelju prikupljenih podataka.

1.1. Predmet i cilj rada

Diplomski se rad bavi prikazom razine osviještenosti stanovnika Republike Hrvatske o ekološki odgovornom ponašanju i problematikom s kojom se moderno društvo susreće. Iako se ekološki odgovorno ponašanje nastoji sve više promicati, pozornost je uglavnom usmjerena na samo neke aspekte ekologije, a društvo još uvijek nije u dovoljnoj mjeri upoznato s tim što sve obuhvaća ekologija i ekološki odgovorno ponašanje. Rad na samom početku donosi pregled dostupne literature o ekologiji i ekološki odgovornom ponašanju, a u to ulazi i tema ekološke osviještenosti stanovnika Republike Hrvatske i analiza njima dostupnog obrazovanja o ekologiji. Cilj je ovoga rada, na temelju provedenog upitnika, istražiti koliko su ispitanici upoznati s pojmom ekologije i ekološki odgovornim ponašanjem te koliko su u njega uključeni.

1.2. Metodologija rada

Prilikom pisanja diplomskog rada korišteni su sekundarni podatci, odnosno istraživanja i radovi drugih autora, ali u okviru rada provedeno je i primarno istraživanje. Kao teorijska podloga korišteni su internetski izvori (stručni članci iz znanstvenih časopisa), stručne knjige i internetske stranice. Primarno je istraživanje provedeno u obliku internetskog upitnika kako bi se dopunila dosadašnja teorijska saznanja i prezentirali rezultati anketiranja ispitanika u dobi od 17 do 55 godina o stupnju njihove uključenosti u ekologiju i sklonosti ekološki odgovornom ponašanju.

1.3. Struktura rada

Globalno, tijekom godina, došlo je do porasta zabrinutosti za okoliš. Klimatske promjene zauzimaju središnje mjesto u podizanju svijesti o zaštiti okoliša. Podizanje svijesti o ekološki odgovornom ponašanju diljem svijeta postaje ključna strategija za ublažavanje iscrpljivanja okoliša i prevladavanje problema klimatskih promjena.

Istražujući kako društveno odgovorno ponašanje i održivi razvoj doprinose boljem razumijevanju i primjeni ekoloških principa u svakodnevnom životu., prvi dio rada, „Ekologija i ekološki odgovorno ponašanje”, bavi se temeljnim konceptima i definicijama ekologije.

Drugi dio rada, „Osviještenost stanovnika u Republici Hrvatskoj”, usmjeren je na ekološku svijest građana, analizira kako ekološki odgoj i obrazovanje, uključujući inicijative poput ekoškole i međupredmetne teme Održivi razvoj, pridonose podizanju svijesti o ekologiji među mlađim generacijama i širom populacijom.

Posljednji, glavni, dio rada čini empirijsko istraživanje stavova i ponašanja ispitanika u kontekstu ekološki odgovornog ponašanja. Na temelju prikupljenih podataka, u dijelu „Rasprava” analiziraju se rezultati istraživanja, raspravlja se o implikacijama za daljnji razvoj ekološke svijesti i odgovornog ponašanja te se predlažu mogući smjerovi budućih istraživanja ove važne i sve aktualnije teme.

2. EKOLOGIJA I EKOLOŠKI ODGOVORNO PONAŠANJE

2.1. Pojmovno određenje ekologije

Čovjekova zainteresiranost za ekologiju seže u najraniju povijest. U primitivnom društvu svaki pojedinac, da bi preživio, morao je imati određeno znanje o svojoj okolini, tj. o silama prirode te biljkama i životinjama oko sebe. Ekologija je jedno od popularnijih znanstvenih područja unutar biologije. Riječ je o pluralističkoj znanosti koja ovisi o velikom broju metoda i pristupa, a ne o ograničenom rasponu tehnika i koncepata (Đikić i sur., 2001). Ekologija je široko područje koje obuhvaća mnogo poddisciplina. Najuobičajenija je znanstvena raščlamba ekologije prema stupnju organizacije sustava koji se istražuju, prema veličini i ustrojstvu isječaka živih i neživih sastavnica biosfere. U tom se smislu dijeli na ekologiju jedinke, ekologiju vrste, ekologiju životne zajednice, krajobraznu ekologiju i globalnu ekologiju (Đikić, i sur., 2001). Najčešća kratka definicija ekologije, koja se nalazi u *Rječniku stranih riječi* Vladimira Anića i Ive Goldsteina iz 1999. glasi: „Ekologija je ukupnost spoznaja i djelatnosti o suživotu svih živih bića u prirodi, o njihovom djelovanju na prirodu i prirode na njih, te o zaštiti prirode.”

Riječ *ekologija* dolazi od grčke riječi *oikos*, što znači *kuća* ili *mjesto za život*. U Hrvatskoj je enciklopediji ekologija definirana kao “znanost koja proučava odnose među organizmima te odnose organizama i njihova okoliša” (Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ekologija>).

Nadalje, ekologija obuhvaća proučavanje međuodnosa organizama. *Logija* znači proučavanje te se ekologija također može definirati kao promatranje razina bioloških organizacija. Molekule su organizirane na specifične načine kako bi formirale stanice; stanice se grupiraju u tkiva, a tkiva se raspoređuju u funkcionalne organe. Tjelesni organi tvore sustav organa, a kombinacija tih sustava formira organizam. Organizmi ne postoje samo kao pojedinačne jedinice, već i u skupinama koje se nazivaju populacija. Različite populacije organizama koje međusobno djeluju tvore zajednicu; međusobno povezane zajednice organizama u interakciji s fizičkim okolišem čine ekosustav. Kombinacijom svih ekosustava planeta nastaje razina organizacije poznata pod nazivom biosfera. Ekologija se bavi razinama organizacije izvan razine pojedinog organizma, a to uključuje stanovništvo, zajednicu, ekosustav i biosferu (Fanuko, 2005).

Eugene P. Odum, američki radioekolog, bio je jedan od vodećih ekologa 20. stoljeća, često nazivan ocem moderne ekologije. Svoja je ključna ekološka otkrića objedinio u knjizi *Fundamentals of Ecology*, prvi put objavljenoj 1953. godine, koja je, mijenjajući pristup modernog čovjeka prema prirodi, imala značajan utjecaj na čitavu generaciju ekologa. Ta je knjiga zadnjih deset godina bila jedina na tom polju. Odum je bio pionir u proučavanju ekoloških sustava, posebno ekosustava, i široko priznat zahvaljujući značajnim doprinosima razumijevanju prirodnih sustava. Doprinio je razumijevanju teorije ekoloških sustava, dinamike populacija, energetskih tokova unutar ekosustava te uloge čovjeka u ekološkim procesima (Odum i Barrett, 2004).

Osim toga, naglašavajući važnost očuvanja prirodnih resursa i uravnoteženog korištenja istih, Eugene Odum bio je i istaknuti zagovornik očuvanja okoliša i promocije održivog razvoja. Njegov rad i naslijeđe i danas imaju značajan utjecaj na području ekologije i zaštite okoliša (Odum i Barrett, 2004).

Neovisno o tome govorimo li o ljudima ili nekoj drugoj vrsti organizama, određeni principi upravljaju rastom i stabilnošću njihovih populacija tijekom vremena. Ti principi utječu na obrasce međusobnih odnosa organizama i njihove okoline i okoliša. Spomenuti obrasci, u svim svojim različitim oblicima, u središtu su pažnje ekologije. Ekologija, kao znanost, propituje zašto su prirodne zajednice sastavljene od određenih organizama, kako različiti organizmi funkcioniraju jedni s drugima i s okolišem te kako možemo kontrolirati i održavati te prirodne zajednice. Očuvanje okoliša, o kojem je svojedobno govorio i Eugene Odum, nije moguće bez ekološki odgovornog ponašanja.

Ekološki odgovorno (proekološko) ponašanje obuhvaća postupke koji minimiziraju štetu okolišu ili koji čak pomažu samom okolišu (Steg i Vlek, 2009). Pojam „zeleno ponašanje”, obuhvaćajući različite aspekte, evoluirao je s godinama. Nekim ljudima „zeleno” simbolizira stav. Osobe s ekološkom sviješću percipiraju pogoršanje okolišnih uvjeta kao globalni sigurnosni problem, dok drugi možda nisu toliko svjesni ekoloških problema i vjeruju da će se oni sami riješiti. Brojna su istraživanja usmjerena na analizu utjecaja ponašanja na okoliš i često se fokusiraju samo na određene aspekte. Međutim, važno je sagledati širi kontekst ponašanja tijekom različitih faza i njegov doprinos očuvanju okoliša (Steg i Vlek, 2009).

U sklopu ekološke odgovornosti, koncept održive potrošnje sve više dobiva na važnosti. Ideja održive potrošnje uključuje davanje prednosti ekološki prihvatljivim proizvodima te potrošnju obnovljivih prirodnih resursa i proizvoda u odgovarajućim količinama. U skladu s definicijom

UN-a i OECD-a, održiva potrošnja podrazumijeva korištenje dobara i usluga koje udovoljavaju osnovnim potrebama, poboljšavaju kvalitetu života te smanjuju korištenje prirodnih resursa, toksičnih materijala i emisiju otpada i zagađivača tijekom životnog ciklusa kako bi se zaštitile buduće generacije. Počeci europske politike zaštite okoliša sežu do sastanka Europskog vijeća održanog u Parizu 1972. godine, nakon prve konferencije UN-a o okolišu. Na tom sastanku čelnici država ili vlada izrazili su potrebu za pokretanjem politike zaštite okoliša na razini zajednice koja bi pratila gospodarski razvoj te su zatražili pokretanje programa djelovanja.

Ugovorom iz Maastrichta (1993) okoliš je službeno postao područje politike EU-a. Obvezom prema Ugovoru iz Amsterdama (1999) zaštita okoliša postala je sastavni dio svih politika EU-a, s naglaskom na promicanje održivog razvoja. Borba protiv klimatskih promjena postala je poseban cilj Ugovora iz Lisabona (2009), isto kao i potreba za promicanjem održivog razvoja u odnosima s trećim zemljama. Ti su pomaci značajno ojačali ulogu EU-a kao ključnog aktera na globalnoj razini zaštite okoliša i otvorili put ključnim inicijativama poput Europskog zelenog plana i Europskog zakona o klimi (Politika zaštite okoliša: opća načela i osnovni okvir, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/71/politika-zastite-okolisa-opca-nacela-i-osnovni-okvir>).

Cilj je ekološki odgovornog ponašanja ostvariti pozitivan utjecaj na okoliš ili smanjiti negativni utjecaj na njega. Na razini organizacija ili poslovanja, to može značiti proizvodnju ekološki prihvatljivih dobara. Na razini pojedinca, definicija ističe načine smanjenja negativnih utjecaja na okoliš. Uz to, naglašava se i društveni aspekt svijesti o „zelenoj” potrošnji te potreba za redefiniranjem pojma kako bi se održala dugoročna briga o dobrobiti pojedinca i društva pomoću smanjenja negativnog utjecaja određenih proizvoda.

2.2. Društveno odgovorno ponašanje

Zabrinutost za okoliš odražava stupanj svijesti ljudi o pitanjima vezanima za okoliš te podršku u njihovom rješavanju ili spremnost na osobni doprinos tome. Ovaj stav povezan je s određenom motivacijom, konkretno s osobnom predanošću potrošača zaštititi okoliša te njihovom djelovanju na individualnoj razini kako bi se poboljšala kvaliteta okoliša. Potrošač je svaki stanovnik i kao takav svjestan je štetnih utjecaja neočuvanog okoliša na ljude i druge žive organizme te prepoznaje vlastitu odgovornost za zaštitu okoliša. Zabrinutost za okoliš,

suosjećanje i vjerovanje u postojanje ekoloških problema potiču potrošače na primjerenije ponašanje prema okolišu, što dovodi do preferiranja kupovine ekoloških proizvoda.

Kada se govori o potrošačima, često se spominje „zeleni potrošač”. Termin opisuje ljude koji prilikom kupovine i konzumacije proizvoda vode računa o okolišu razmišljajući o utjecaju svojih postupaka na prirodu i baveći se pitanjima zagađenja okoliša svojim svakodnevnim aktivnostima, što uključuje izbor mjesta za rad ili odmor i način putovanja na posao. „Zeleni potrošači” nisu samo osobe koje pažljivo biraju proizvode široke potrošnje, već i oni koji žele da njihov životni stil – od putovanja do odabira proizvoda – ima što manji negativni utjecaj na okoliš. Iako su brojčano manji u odnosu na potrošače koji ne uzimaju u obzir ekološke aspekte, oni za tržište predstavljaju značajnu skupinu zbog svog ekološki osviještenog ponašanja (Ham, 2009).

Istraživanje koje je provela tvrtka Roper Starch Worldwide kategoriziralo je „zelene” i ostale potrošače u pet različitih grupa, ovisno o njihovom interesu za ekološke probleme i koracima koje poduzimaju u vezi s njim (Ham, 2009):

- 1) Istinski zeleni potrošači: ova se skupina ozbiljno brine o okolišu, aktivno se uključuje u inicijative za očuvanje okoliša i sklona je bojkotirati proizvode ili organizacije koje djeluju neodgovorno prema okolišu. Unutar ove skupine nalaze se tri podgrupe:
 - Strastveni čuvari planeta: Fokusirani su na probleme zagađenja zemlje, zraka i vode, prakticiraju recikliranje i izbjegavaju proizvode koji koriste veći broj ambalaže.
 - Zdravstveni fanatici: Zabrinuti su za zdravstvene posljedice ekoloških problema uključujući izlaganje suncu, radijaciju od toksičnog otpada i utjecaj pesticida na zdravlje.
 - Ljubitelji životinja: Angažirani su oko prava životinja, izbjegavaju proizvode životinjskog porijekla, poput krzna, i biraju proizvode označene kao *cruelty-free*.
- 2) Zelenkasti potrošači: Ovi potrošači nisu aktivni u zajednici kao prva skupina, ali su spremniji od prosječnog potrošača kupovati ekološke proizvode umjesto onih koji nisu ekološki.

- 3) Mladice: Ova skupina teoretski podržava brigu o okolišu, ali rijetko kupuje ekološke proizvode i ne prakticira ekološke navike u svakodnevnom životu.
- 4) Gundala: Ovi su potrošači skeptični prema ekološkim proizvodima, smatraju ih preskupima i manje kvalitetnima od neekoloških alternativa.
- 5) Smeđi: Skupina potrošača koji ne pokazuju zanimanje ni za socijalna ni za ekološka pitanja te ostaju ravnodušni.

Istraživanja Eckhardta i sur. (2010) ističu ekonomsku racionalnost kao jedan od razloga koji sprječavaju potrošače u odgovornoj ili, nazovimo je, „zelenoj” potrošnji. Ta se racionalnost odnosi na potrošače koji, bez obzira na etička uvjerenja, teže maksimiziranju vrijednosti svog novca. Uključujući nedostupnost proizvoda, ograničen asortiman, više cijene te nižu kvalitetu ekoloških marki, ograničenja „zelene” potrošnje također su opisana u studijama Carringtona i sur. (2014). Istraživanje Picket-Baker i Ozaki (2008) ističe problem prepoznavanja ekoloških proizvoda među potrošačima. Mnoga istraživanja potvrđuju da su najveće prepreke održivoj potrošnji loša financijska situacija, ograničena selekcija kod ekonomski slabijih pojedinaca, nedostatak informacija, nedostatak znanja za obradu informacija te zabrinutost oko dostupnosti i kvalitete proizvoda.

Kako bismo sačuvali naš planet i poboljšali trenutno stanje, važno je da potrošači postignu barem ekološki minimum, kao što je odvajanje otpada, smanjivanje uporabe plastike, štednja vode i energije te davanje prednosti zelenim proizvodima prilikom kupovine. Neovisno o tome je li riječ o javnoj percepciji prekomjerne masovne potrošnje ili globalnim klimatskim promjenama, proizvođači su sve više motivirani za proizvodnju na ekološki prihvatljivije načine. Društveno odgovorniji način same proizvodnje prvo je što primjećujemo. Sve više se koriste materijali koji se mogu reciklirati. Drugo je okretanje prema inovativnijim rješenjima proizvodnje, pri čemu mnogi proizvođači koriste svoje znanje kako bi našli održive i što bolje oblike poslovanja. Nadalje, raste ideja da održiva proizvodnja mora ponajprije utjecati na promjenu ponašanja potrošača kako bi zaista utjecala na ekološki i društveno odgovorno ponašanje. Primjerice, proizvođač stolnih lampi može dizajnirati lampu koja troši manje energije, ali na potrošaču je da reducira potrošnju energije u svojem kućanstvu. Društveno i ekološki odgovorno ponašanje stoga ne ovisi samo o pojedincima, nego i o općem shvaćanju važnosti teme.

2.3. Održivi razvoj

Danas društva ne govore općenito o ekologiji i ekološki odgovornom ponašanju, već se u svim aktima i uredbama spominje pojam održivog razvoja. Održivi razvoj obuhvaća tri ključne komponente: ekonomsku koja se usredotočuje na potrebu osiguranja vlastitog gospodarskog razvoja, ekološku koja naglašava važnost održivosti budućeg razvoja i nužnost smanjenja zagađenja okoliša te socijalnu koja ističe potrebu za osiguranjem pravedne društvene kohezije (Carter, 2004).

Prema Svjetskoj komisiji za okoliš i razvoj, održivi razvoj kao ekonomski model temelji se na načelu zadovoljavanja potreba trenutne generacije bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje vlastite potrebe. U kontekstu ovog modela ekološki odgovorno ponašanje igra ključnu ulogu. Uključuje promišljeno korištenje prirodnih resursa, smanjenje otpada i emisija štetnih plinova te promicanje recikliranja i korištenja obnovljivih izvora energije. Takvo ponašanje ne samo da doprinosi ekološkoj komponenti održivog razvoja nego i potiče ekonomsku održivost efikasnijim korištenjem resursa i smanjenjem troškova, dok socijalna komponenta biva ojačana pravednijom raspodjelom resursa i osiguravanjem zdravijeg okoliša za sve članove društva.

Ekološki odgovorno ponašanje stoga predstavlja temelj održivog razvoja povezujući njegove ekonomske, ekološke i socijalne komponente u koherentan sustav koji teži očuvanju planeta i osiguravanju kvalitetnog života za sadašnje i buduće generacije. Aktivno sudjelovanje pojedinaca, zajednica i gospodarstava u ekološki odgovornom ponašanju ključno je za postizanje globalnih ciljeva održivog razvoja (Frajman-Jakšić i sur., 2010).

Edukacija predstavlja ključan faktor u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, zbog čega su očekivanja od odgoja i obrazovanja novih generacija velika. U tom kontekstu, razvijaju se novi obrazovni programi za predškolske ustanove i škole koji proširuju tradicionalne obrazovne ciljeve poput čitanja i pisanja integrirajući aspekte ekologije, socijalne pravednosti i ekonomije, što će se spomenuti i u nastavku rada. Iako pojedinci danas možda nisu u potpunosti svjesni na koje načine mogu doprinijeti održivom razvoju ili, osjećajući se bespomoćno, ne znaju kako se nositi s problemima u svom neposrednom okolišu, zapravo na lokalnoj ili regionalnoj razini imaju puno veći kapacitet djelovanja nego što pretpostavljaju. Adnan i suradnici (2017) spomenuli su studiju PISA iz 2009. koja je otkrila da većina mladih potrošača u Europi vjeruje kako njihovi ekološki osviješteni stavovi i ponašanja prema okolišu mogu doprinijeti njegovoj

zaštiti. Posljedično, nekoliko je obrazovnih institucija u Europi u svoje kurikulume uvelo tečajeve o ekološkoj održivosti s ciljem obrazovanja mladih potrošača i razvijanja njihove svijesti o očuvanju okoliša. Prema promjenama zabilježenima u obrazovanju, istraživanje PISA iz 2009. pokazuje da je 75 % studenata prihvatilo ekološki osviještene navike i počelo ih usvajati.

2.4. Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj

Na temelju odredbi članka 44. stavka 4. *Zakona o zaštiti okoliša (NN 110/07)* Hrvatski je sabor na zasjedanju održanom 20. veljače 2009. godine usvojio *Strategiju održivog razvitka Republike Hrvatske*. Taj dokument predstavlja temeljni okvir za usklađivanje ekonomskog rasta, socijalne pravde i zaštite okoliša kako bi se zadovoljile potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe (NN 30/2009).

Uvod u *Strategiju* naglašava kako je održivi razvitak ključan za očuvanje Zemlje kao mjesta života u njegovoj punoj raznolikosti. To uključuje ostvarivanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije, visoki stupanj obrazovanja i zdravstvene zaštite te očuvanje okoliša.

Strategija se osvrće i na globalne napore usmjerene ka promicanju održivog razvitka počevši od Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru 1992. pa preko usvajanja *Milenijske deklaracije* Ujedinjenih naroda 2000. godine do sastanka o održivom razvoju u Johannesburgu 2002. godine. Ti su događaji dali snažan impuls načelu održivog razvitka postavivši ga kao temelj međunarodnih napora za očuvanje okoliša i ostvarivanje milenijskih razvojnih ciljeva (NN 30/2009).

Osim međunarodnih inicijativa, dokument uključuje i regionalne napore, kao što su *Mediterranska strategija održivog razvoja* i revidirana *Strategija održivog razvitka* Europske unije. Hrvatska se aktivno uključila u taj globalni pokret te je razvila nacionalne strategije usmjerene ka implementaciji spomenutih ciljeva (NN 30/2009).

U kontekstu nacionalnog zakonodavstva, *Strategija održivog razvitka*, kao dokument koji usmjerava budući gospodarski, socijalni i ekološki razvoj zemlje prema održivim principima, zauzima ključno mjesto. *Zakon o zaštiti okoliša* propisuje da *Strategija* definira dugoročne smjernice, ciljeve i mjere za njihovo ostvarivanje uzimajući u obzir postojeće stanje i međunarodne obveze (NN 30/2009).

U *Strategiji održivog razvoja* poseban se naglasak stavlja na cilj „Održiva proizvodnja i potrošnja” s namjerom ostvarivanja gospodarskog rasta koji će bitno smanjiti negativan utjecaj na okoliš i nastanak otpada. Ključno je promijeniti neodržive obrasce ponašanja kako u kućanstvima tako i u javnom i privatnom sektoru (Matešić, 2009). *Strategija* predlaže povećanje proizvodnje radi razvoja gospodarstva uz istovremeno razvijanje zakonskog okvira koji potiče „ekološku proizvodnju” te promicanje eko-oznaka. Prema zaključcima iz *Strategije*, za usmjeravanje Hrvatske prema održivom razvoju i napretku ključno je provođenje reformi i nastavak izgradnje efikasne države. Također, naglasak se stavlja na potrebu za obrazovanjem građana, podršku kulturi istraživanja i investicijama u razvoj te prilagodbu klimatskim promjenama. Sve navedeno vodi nas prema ostvarenju održivosti i glavnih ciljeva strategije (Santini, 2019).

U zaključku, *Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske* predstavlja sveobuhvatan okvir za integraciju održivog razvoja u sve segmente hrvatskog društva i ekonomije s ciljem izgradnje pravednijeg, zdravijeg i ekološki održivog društva za sadašnje i buduće naraštaje.

3. EKOLOŠKA OSVIJEŠTENOST STANOVNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Ekološka svijest

Ekološka se svijest opisuje na različite načine, a Paul i Rana (2012) identificiraju pet dimenzija ekološke svijesti:

- 1) znanje o okolišu
- 2) vrijednosti okoliša
- 3) stavove o okolišu
- 4) spremnost za djelovanje
- 5) stvarno djelovanje.

Ekološka je svijest potrošača ključna za održivo ponašanje. Potrošači sve više preferiraju društveno odgovorne tvrtke te odbijaju proizvode s negativnom ekološkom slikom. Ekološke karakteristike proizvoda postaju važan faktor prilikom odabira proizvoda, uz cijenu i kvalitetu. Čimbenici poput osobnog interesa, percepcije, društvenog pritiska, ekoloških aspekata proizvoda te razmatranja cijene i kvalitete prilikom odluke o kupnji utječu na ekološku svijest i održivo ponašanje potrošača.

S obzirom na ovu raznolikost informacija i dimenzija ekološke svijesti, važno je educirati potrošače o utjecaju njihovih kupovina na okoliš i pružiti im jasne smjernice za donošenje održivije odluke prilikom kupnje. To je ujedno i razlog zašto je potrebno u škole uvesti obrazovanje o ekologiji te ekološki i društveno odgovornom ponašanju (Kotler, 2013).

Damjan Dumbović (2020) proveo je 2019. godine istraživanje s ciljem utvrđivanja ekološke osviještenosti mladih potrošača u Republici Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 126 ispitanika. Rezultati su otkrili da je 80 % ispitanika svjesno ekoloških problema suvremenog doba, 78 % ih vjeruje da prosječan građanin može utjecati na zagađenje okoliša, dok se 87 % slaže da su ekološki problemi ozbiljan razlog za zabrinutost i da ih treba promišljeno rješavati. Međutim, samo 51 % mladih smatra se ekološki osviještenima. Izneseni rezultati upućuju na

potrebu za dodatnim naporima u području odgoja i obrazovanja kako bi se mladima pružile prilike za stjecanje znanja, vrijednosti, stavova i vještina relevantnih za očuvanje i zaštitu okoliša. Time bi se mladima omogućilo da razviju osjećaj kompetentnosti te da budu ohrabreni i potaknuti na odgovorno ponašanje prema okolišu. Predlaže se da se mladima pruži uvid u međuovisnost razvoja i okoliša, informacije o održivom razvoju, njegovoj implementaciji te već ostvarenim rezultatima. Cilj je podizanje svijesti, povećanje motivacije i jačanje osobne odgovornosti prema okolišu.

Od sredine 19. stoljeća zakoni u razvijenim zemljama počeli su regulirati određene aspekte zaštite okoliša, osobito one vezane uz zaštitu prirode. Međutim, moderni se pristup očuvanju okoliša počeo razvijati tek kada su posljedice ljudskog utjecaja na prirodu postale očite. Mnogi su već početkom industrijalizacije upozoravali na opasnosti koje čovječanstvo predstavlja za prirodu ukazujući da takvo ugrožavanje postaje globalna prijetnja kompleksnim životnim procesima. Znanstvenik Jay Forrester s Massachusetts Institute of Technology, razvio je model koji pokazuje linearnu eksploataciju globalnog ekonomskog sustava i ističe kako sadašnji ekonomski model ugrožava planetarni ekosustav (Črnjar, 2002).

3.2. Ekološki odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj

U suvremenom obrazovnom kontekstu, koncept održivog razvoja sve više dobiva na važnosti, zajedno s potrebom za njegovom integracijom u nastavne programe. Anđić (2007) naglašava ulogu obrazovanja nastavnika u području održivog razvoja kao esencijalni faktor za efektivno suočavanje s globalnim promjenama i izazovima. S druge strane, Albareda i suradnici (2018) ističu da nastavnici ne mogu efikasno promicati održivi razvoj bez posjedovanja odgovarajućih kompetencija vezanih uz održivost.

Razvijanje je ekološke svijesti u okviru modernog odgoja i obrazovanja izuzetno važno. Naša je stvarnost takva da pretjerana eksploatacija prirodnih resursa postaje norma, dok se istinska briga i ljubav prema okolišu, kao jedne od brojnih vrijednosti koje suvremeno društvo ne cijeni dovoljno, često zanemaruju. Razvijanjem ekološke svijesti moguće je postići da mlađe generacije očuvaju prirodu, no to zahtijeva upornost i odvažnost učitelja, profesora i odgajatelja koji trebaju prenositi ekološke principe i vrijednosti.

Flowers (2008) ističe kako je cilj odgoja i obrazovanja usmjerenog na ekološki razvoj oblikovanje savjesne populacije zabrinute za okoliš. Ta populacija treba imati potrebna znanja, vještine, stavove, motivaciju i biti posvećena kako individualnom tako i zajedničkom kreativnom rješavanju aktualnih problema. Bogut i suradnici (2012) navode da razvoj ekološke svijesti kod učenika počinje već s prvim kontaktom s prirodom i treba se kontinuirano njegovati tijekom školovanja. Uzelac (2000) tvrdi da cilj ekološkog odgoja nije samo znanje o okolišu nego i dublje razumijevanje prirodnih procesa, njihovih međuovisnosti te razvijanje pozitivnih stavova prema okolišu. Odgoj za okoliš obuhvaća ekološke vrijednosti i ponajprije podrazumijeva razumijevanje prirode, a zatim suočavanje s ekološkim problemima i promicanje ekološkog ponašanja.

Borić i Novoselić (2001) ističu da odgoj i obrazovanje usmjereni na okoliš predstavljaju ključne elemente moderne škole. Taj pristup uključuje stjecanje znanja o ekološkim temama te razvoj i promicanje ekološke svijesti. Takvi aspekti modernog odgoja i obrazovanja potiču razvoj ekološkog načina razmišljanja, što vodi k uspostavljanju ispravnog odnosa prema prirodi i okolišu u kasnijoj dobi.

Integracija održivog razvoja i ekološke svijesti u obrazovne programe ključna je za oblikovanje odgovornih, informiranih i angažiranih građana sposobnih suočiti se s izazovima očuvanja okoliša u budućnosti. Stjecanje kompetencija u području održivosti, razvoj ekološke svijesti od najranije dobi i kontinuirano promicanje ekoloških vrijednosti tijekom obrazovnog procesa postavljaju temelje za izgradnju društva koje aktivno djeluje u očuvanju prirodnih resursa i okoliša.

3.2.1. Ekoškole

U Republici Hrvatskoj od 1994. godine djeluju Ekoškole. Ekoškole su se razvile 1992. godine kao inicijativa za uključivanje mladih u lokalne projekte zaštite okoliša inspirirane rezolucijama Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju. Od svojih početaka u četirima europskim državama (Danska, Njemačka, Grčka, Ujedinjeno Kraljevstvo) 1994. godine uz potporu Europske komisije, program Ekoškole evoluirao je u globalni model UNEP-a za edukaciju o okolišu, njegovom upravljanju i održivosti obuhvaćajući više od 20 milijuna djece i mladih te 1,4 milijuna odgajatelja i učitelja iz više od 70 zemalja. Od 2001., kada je Zaklada za odgoj i

obrazovanje za okoliš postala međunarodna, program se proširio izvan Europe počevši s Južnom Afrikom (UNEP – Program Ujedinjenih naroda za okoliš).

Ekoškole predstavljaju globalni program usmjeren na implementaciju ekološkog obrazovanja i odgoja unutar odgojno-obrazovnih ustanova uključujući osnovne i srednje škole, vrtiće, učeničke domove, škole za djecu s teškoćama u razvoju i fakultete. Nacionalni je koordinator programa u Hrvatskoj Udruga Lijepa Naša. Cilj je programa integracija ekološkog obrazovanja i odgoja u sve aspekte obrazovnog sustava i svakodnevnog života učenika i djelatnika Ekoškola te djece i mladih općenito. Glavna je zadaća programa odgajanje mladih generacija svjesnih ekoloških problema i sposobnih donositi odluke važne za budući razvoj društva. Odgojno-obrazovne ustanove koje ispune određene kriterije i promiču brigu za okoliš kao trajnu vrijednost dobivaju status Međunarodne Ekoškole, što uključuje povelju i zelenu zastavu s Ekoškole znakom. To se priznanje dodjeljuje na dvogodišnje razdoblje, nakon kojeg ustanove mogu obnoviti svoj status dokazivanjem dodatnog napretka i dokumentiranjem aktivnosti na web-stranici programa. U Hrvatskoj aktivan status Ekoškole i Ekofakulteta ima 306 odgojno-obrazovnih ustanova (87 dječjih vrtića, 170 osnovnih škola, 6 COOR, 39 srednjih škola, 2 učenička doma te 2 visokoobrazovne ustanove) (<https://www.eko.lijepa-nasa.hr/>).

Jedna od škola koje imaju status ekoškole od 2001. godine je i Osnovna škola Antuna Mihanovića iz Osijeka. Prošle je godine škola stekla platinasti status ekoškole svojim projektom *Zelena preobrazba* koji je uključivao sve učenike i djelatnike škole. Projekt je zamišljen kao dugoročna inicijativa s ciljem razvijanja kompetencija i vještina učenika pomoću istraživačkih projekata i zadataka u okviru izvannastavnih aktivnosti te kao takav potiče poduzetničko razmišljanje, radne navike i osobine poduzetnih osoba. Tijekom prošle školske godine organizirane su tri akcije za dopunu školskog kompostišta, čime je postojeće kompostište revitalizirano za upotrebu u vertikalnom vrtu i u edukativne svrhe. Učenici su također napravili kamenjar s biljkama koje privlače kukce svojim bojama i mirisima te izgradili hotel za kukce, čime su podigli svijest o značaju kukaca i ptica za okoliš. Uz to, na zidanu su ogradu implementirani vertikalni vrtovi koje učenici redovito održavaju promatrajući rast biljaka i upravljajući kompostom (<https://www.eko.lijepa-nasa.hr/>).

Spomenute su raznovrsne aktivnosti pridonijele očuvanju biološke raznolikosti i potaknule svijest o životu u harmoniji s prirodom. Projekt je omogućio i jačanje kvalitetnih međudnosa unutar obrazovnih skupina i interdisciplinarnu integraciju različitih nastavnih predmeta.

Navedeni je projekt jako dobar primjer implementacije nastave o održivom razvoju i ekološkim temama u obrazovanje.

3.2.2. Međupredmetna tema Održivi razvoj

U Republici Hrvatskoj 2019. godine donesena je odluka o kurikulumu za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole. Međupredmetna tema Održivi razvoj integrira sve tri ključne dimenzije održivosti – okolišnu, društvenu i ekonomsku – naglašavajući njihovu međusobnu povezanost. Cilj je teme pripremiti učenike za konstruktivno djelovanje unutar društva s ciljem postizanja kako osobne tako i opće dobrobiti.

U svjetlu sve većeg broja znanstvenih dokaza koji ukazuju na značajan utjecaj ljudske aktivnosti na prirodne sustave i rast ekonomske nejednakosti, potreba za usklađivanjem ljudskog djelovanja s kapacitetima prirode postaje očigledna. Upravo obrazovanje igra ključnu ulogu u razvijanju društva utemeljenog na principima održivosti.

Kroz prizmu održivog razvoja učenicima se pružaju spoznaje o izazovima suvremenog doba na globalnoj i lokalnoj razini, važnosti raznolikosti prirode, nužnosti održivog upravljanja prirodnim resursima, ograničenjima opterećenja, ljudskim potencijalima te o osobnim i zajedničkim odgovornostima i pravima. Također, potiče se razvoj vještina poput praktičnosti, poduzetnosti, inovativnosti, kritičkog mišljenja, prilagodljivosti na promjene i sposobnosti rješavanja problema. Praktični rad unutar te teme motivira učenike za odgovorno ponašanje prema prirodnim dobrima i energiji, potiče korištenje lokalno proizvedene hrane, racionalno upravljanje otpadom, korištenje recikliranih materijala te aktivno sudjelovanje i suradnju unutar zajednice.

Održivi razvoj kao međupredmetna tema doprinosi razvoju širokog spektra vrijednosti – od razumijevanja funkcioniranja i složenosti prirodnih sustava, osvještavanja posljedica ljudskih aktivnosti do solidarnosti prema drugim ljudima, odgovornosti prema okolišu, zdravlju i cjelokupnom životnom okruženju te promišljanju o budućim generacijama. Tema također doprinosi razvoju osobnog identiteta, prepoznavanju i poštivanju nacionalne prirodne i kulturne baštine, uz istovremeno prihvaćanje različitosti i alternativnih načina mišljenja i življenja.

Učenjem i podučavanjem održivog razvoja naglasak se stavlja na podizanje svijesti i produblivanje razumijevanja svih aspekata održivosti te se učenike potiče da kritički razmotre

moguća rješenja i načine djelovanja usmjerene prema održivosti. Cilj je uskladiti svakodnevno ponašanje učenika s principima održivosti te njegovati vještine i osobine koje doprinose razvoju pravednog i održivog društva. Tema dakle osposobljava učenike za samostalno i odgovorno odlučivanje o pitanjima ključnim za njih i društvo u cjelini (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, NN 7/2019).

Integracijom održivog razvoja u obrazovni proces učenici stječu znanja i razvijaju vještine nužne za razumijevanje i aktivno sudjelovanje u rješavanju globalnih i lokalnih ekoloških problema. Edukacija o održivom razvoju ne samo da jača svijest o važnosti očuvanja prirodnih resursa i promiče odgovorno ponašanje nego potiče i razvoj širokog spektra vrijednosti i osobina poput solidarnosti, odgovornosti, poduzetnosti i kritičkog mišljenja. Konačno, poticanjem učenika na promišljanje i djelovanje u skladu s načelima održivosti u svakodnevnom životu, cilj ih je osnažiti za izgradnju pravednog i održivog društva.

4. OPIS ISTRAŽIVANJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Svrha i cilj istraživanja

U diplomskom se radu istražuje ekološka osviještenost i ekološki odgovorno ponašanje stanovnika Republike Hrvatske, s posebnim naglaskom na mlađu populaciju Osječko-baranjske županije. Cilj je rada bolje razumjeti kako mladi ljudi percipiraju aktivnosti koje doprinose očuvanju okoliša i kako sudjeluju u njima. S obzirom na sve veću zabrinutost za okoliš u kontekstu modernizacije i industrijalizacije, ovaj rad teži pružiti uvid u trenutno stanje ekološke osviještenosti i identificirati moguća područja za poboljšanje.

4.2. Hipoteze istraživanja

Hipoteze služe kao temelj za analizu podataka prikupljenih pomoću upitnika i omogućuju testiranje specifičnih pretpostavki o vezi između obrazovanja, osobnog angažmana i ekološke osviještenosti. Analizom rezultata i potvrđivanjem ili opovrgavanjem ovih hipoteza, istraživanje može pružiti uvide koji doprinose boljem razumijevanju ekološki odgovornog ponašanja među mlađom populacijom.

HIPOTEZA 1

„Viša razina obrazovanja pokazuje veću ekološku osviještenost i sklonost ekološki odgovornom ponašanju.”

Hipoteza pretpostavlja da će ispitanici s višom razinom formalnog obrazovanja pokazati veću ekološku osviještenost i sklonost ekološki odgovornom ponašanju. Pretpostavka se temelji na ideji da obrazovanje pruža alate i znanja potrebna za razumijevanje ekoloških problema te potiče razvoj odgovornog ponašanja prema okolišu.

HIPOTEZA 2

„Mladi ljudi koji aktivno sudjeluju u ekološkim aktivnostima ili prate ekološke teme imaju veću vjerojatnost motiviranja svoje okoline na ekološki odgovorno ponašanje.”

Prema ovoj hipotezi, osobna angažiranost u ekološkim pitanjima ne samo da utječe na pojedinčevu osviještenost i ponašanje nego mu omogućuje i pozitivno djelovanje na promjene u užoj zajednici poticanjem prijatelja i obitelji na odgovorniji odnos prema okolišu.

4.3. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika u istraživanju o ekološki odgovornom ponašanju sastojao se od 108 osoba do 55 godina starosti, što pokazuje usmjerenost na mlađu populaciju. Također, stupanj obrazovanja ispitanika bio je raznolik, uključuje različite stupnjeve formalnog obrazovanja – od srednjoškolskog do visokoškolskog. Važno je spomenuti kako je istraživanje provedeno među širom populacijom Republike Hrvatske i nije bilo ograničeno na samo jedno uže područje.

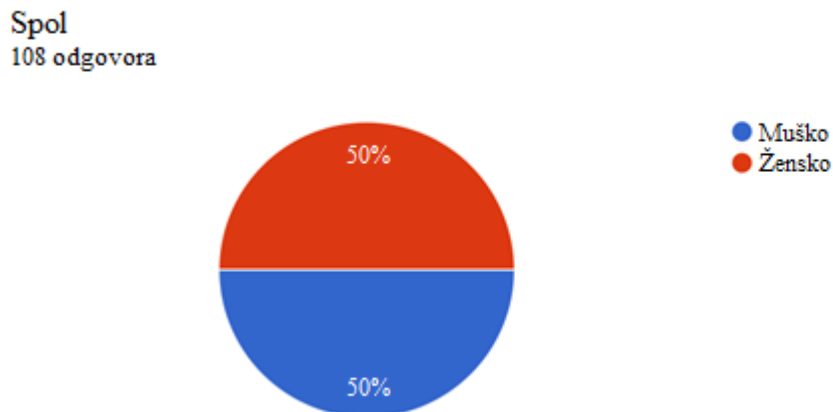
Metoda prikupljanja podataka u ovom istraživanju o ekološki odgovornom ponašanju provedena je putem internetskog upitnika korištenjem *Google Surveys* alata. *Google* obrazac dizajniran je tako da ispitanici na pitanja odgovaraju koristeći Likertovu skalu koja je popularan kvantitativni alat za mjerenje stavova ili percepcija. Likertova skala omogućuje ispitanicima da izraze svoje mišljenje ili stupanj slaganja s tvrdnjama postavljenima u upitniku. U ovom je slučaju skala imala pet točaka koje predstavljaju raspon od potpunog neslaganja do potpunog slaganja s danom tvrdnjom, i to:

- 1 – u potpunosti se ne slažem
 - 2 – ne slažem se
 - 3 – niti se slažem niti se ne slažem
 - 4 – slažem se
 - 5 – u potpunosti se slažem
- te
- 5 – uvijek
 - 4 – vrlo često
 - 3 – ponekad
 - 2 – rijetko
 - 1 – nikada.

Takav pristup omogućuje detaljnu analizu stavova ispitanika prema različitim aspektima ekološki odgovornog ponašanja, kvantificiranje odgovora i analiziranje tendencija ispitanika. Likertove skale su široko prihvaćene u društvenim znanostima zbog mogućnosti preciznog mjerenja stavova i percepcija, što ih čini idealnim alatom za ovakve vrste istraživanja.

4.4. Rezultati istraživanja

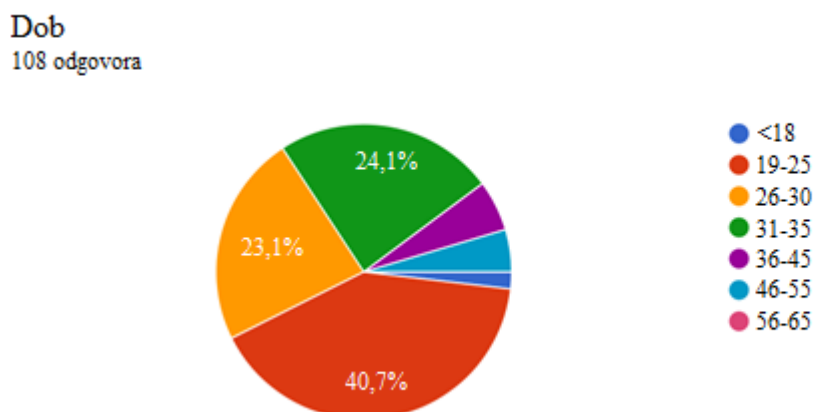
Graf 1 Spol ispitanika

Izvor: Izrada autora

Graf 1 pokazuje da postotak muškaraca među ispitanicima iznosi 50 % te da postotak žena također iznosi 50 %. Uzorak je dobro uravnotežen po pitanju spola, što omogućuje da u analizi dođe do pristranosti zbog spolne nejednakosti. To omogućuje i veće povjerenje u spolnu reprezentativnost prilikom interpretacije rezultata.

Graf 2 Dob ispitanika

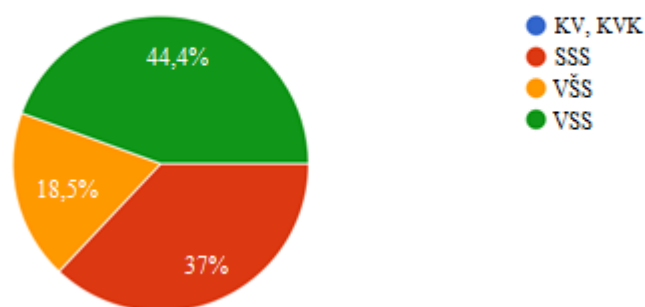

Izvor: Izrada autora

Iz *grafa 2* vidljivo je da su ispitanici najbrojniji u dobnoj skupini od 19 do 25 godina koja , s 44 ispitanika, čini 40,7 % ukupnog uzorka. Slijedi dobna skupina od 31 do 35 godina koja čini 24,1% ukupnog uzorka, a nakon nje dobna skupina od 26 do 30 godina koja čini 23,1 % uzorka. Mlađi od 18 godina, sa samo 2 ispitanika, čine najmanji dio uzorka, odnosno 1,9 % ukupnog uzorka. Dobne skupine od 36 do 45 i od 46 do 55 godina imaju po 5 ispitanika, što predstavlja 4,55 % uzorka. Ovi podaci u daljnjoj analizi mogu biti ključni za razumijevanje razlike u ekološkoj osviještenosti i ponašanju različitih dobnih skupina.

Graf 3 Obrazovanje ispitanika

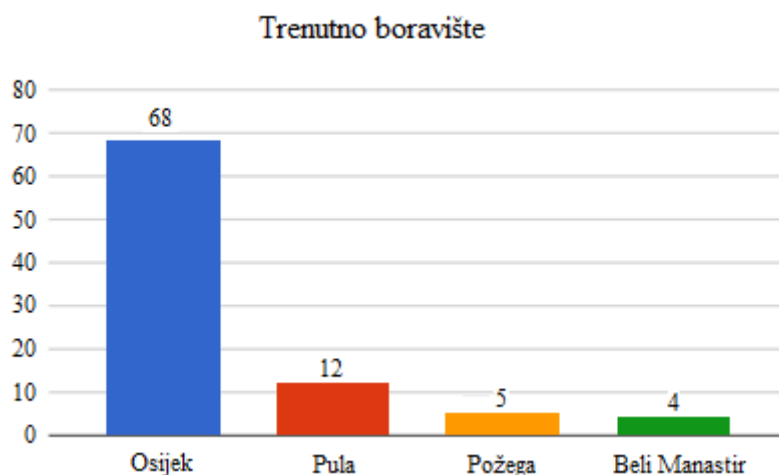
Obrazovanje
108 odgovora

Izvor: Izrada autora

Graf 3 pokazuje da je najveći broj ispitanika, njih 44,4 % (48 ispitanika), visokoobrazovan (VSS), što implicira visoku razinu formalnog obrazovanja unutar uzorka. Ta bi grupa mogla biti ekološki osviještenija zbog potencijalno boljeg razumijevanja ekoloških tema. Ispitanici sa srednjoškolskim obrazovanjem (SSS) čine 37 % ukupnog uzorka, što je također znatan udio. Od ukupnog uzorka, 18,5 % (20 ispitanika) čine oni s višom školom (VŠŠ). Raspodjela obrazovanja unutar uzorka daje koristan uvid u potencijalne razlike o ekološkoj osviještenosti između različitih razina obrazovanja. Različite razine obrazovanja mogu imati različite pristupe i razumijevanja ekoloških pitanja, što je važno uzeti u obzir prilikom analize rezultata.

Graf 4 Boravište

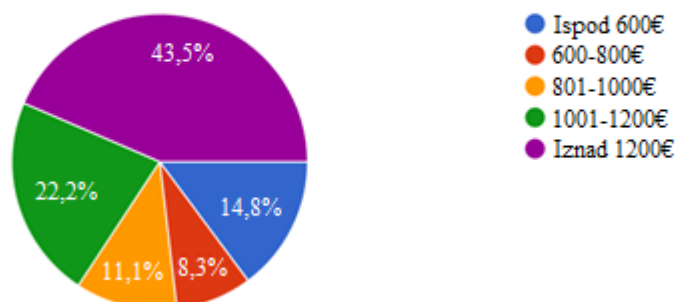

Izvor: Izrada autora

Iz *grafa 4* vidljivo je da najveći broj ispitanika dolazi iz Osijeka, njih čak 68, zatim slijedi Pula s 12 ispitanika te Požega i Beli Manastir s 5, odnosno 4 ispitanika. Preostali ispitanici raspodijeljeni su diljem Hrvatske. Spomenuta raspodjela može biti korisna za razumijevanje načina na koji geografski aspekti mogu utjecati na ekološku osviještenost i ponašanje, posebno s obzirom na dostupnost resursa za ekološko obrazovanje i aktivizam te lokalne ekološke inicijative i probleme.

Graf 5 Mjesečna primanja

Kolika su Vaša prosječna mjesečna primanja?
108 odgovora

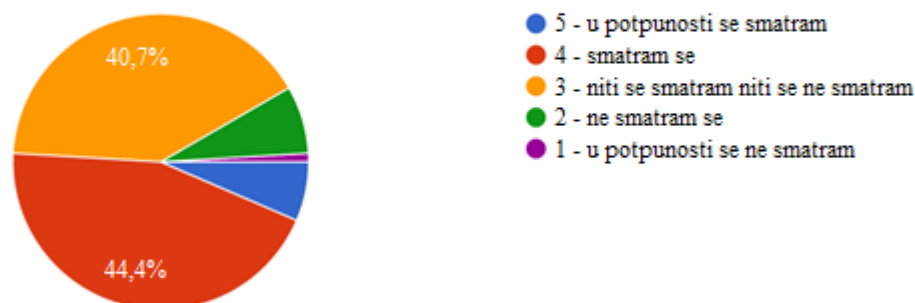

Izvor: Izrada autora

Graf 5 pokazuje kako većina ispitanika, njih 47, odnosno 43,5 %, tvrdi da su njihova prosječna mjesečna primanja iznad 1200 €. Slijede ispitanici koji čine 22,2 % ukupnog uzorka, oni koji zarađuju između 1001 i 1200 €. Zatim oni koji zarađuju manje od 600 € mjesečno, njih 16, odnosno 14,8 %. Najmanji je broj ispitanika naveo da zarađuje između 600 i 800 € mjesečno, njih 8,3 %, odnosno 9 ispitanika. Navedeni podaci pružaju uvid u ekonomski profil ispitanika koji može biti relevantan za razumijevanje njihove sposobnosti za izdvajanje više novca za ekološki prihvatljivije proizvode. Na primjer, veća primanja mogu omogućiti izdvajane više novca za ekološki prihvatljive tehnologije i proizvode, što može utjecati na ekološke navike i preferencije.

Graf 6 Smatram se ekološki odgovornom osobom

Smatrate li se ekološki odgovornom osobom?
108 odgovora

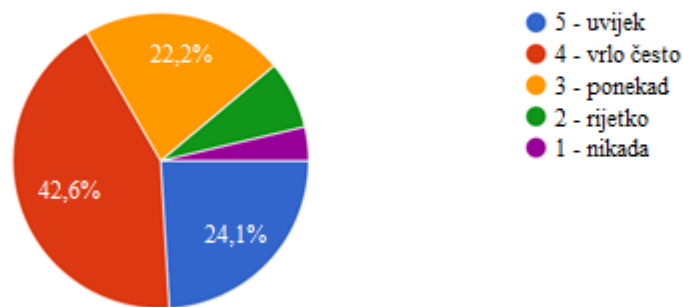
Izvor: Izrada autora

Iz *grafa 6* vidljivo je da je većina ispitanika, njih 48, to jest 44,4 %, kao odgovor na pitanje „Smatrate li se ekološki odgovornom osobom?” odabrala opciju „Smatram se”. No nešto manji broj ispitanika, njih 44, odnosno 40,7 %, odabralo je opciju „Niti se smatram niti se ne smatram”, što može ukazivati na neodlučnost ili nedostatak jasno definiranog stava o ekološkoj odgovornosti. Znatno manji broj ispitanika, njih 8, to jest 7,4 %, odabralo je opciju „Ne smatram se”. S obzirom na ukupan broj ispitanika, njihov odgovor nije došao do tolikog izražaja. Svega je 7 ispitanika, odnosno 6,5 %, odabralo opciju „U potpunosti se smatram”, a samo je 1 ispitanik odabrao opciju „U potpunosti se ne smatram”. Uzimajući u obzir ispitanike koji se smatraju ili potpuno smatraju ekološki odgovornima i koji čine najveći postotak, rezultati sugeriraju kako se najveći broj ispitanika smatra ekološki odgovornim osobama.

Međutim, značajan dio ispitanika nije siguran u svoje ekološke navike, dok se samo mali broj njih ne smatra ekološki odgovornim. Izneseni podaci pružaju koristan uvid u samoprocjenu ekološke osviještenosti ispitanika.

Graf 7 Razvrstavanje otpada

Razvrstavate li otpad (papir, plastika, metal, staklo...) za recikliranje?
108 odgovora

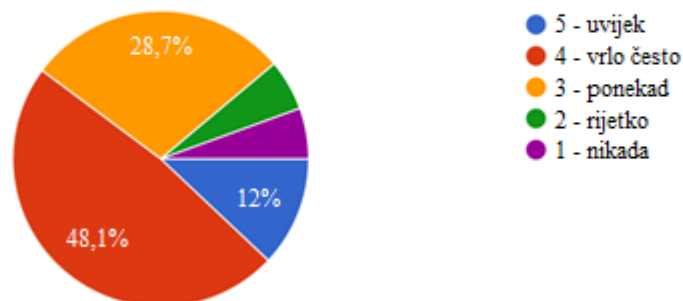
Izvor: Izrada autora

Iz *grafa 7* vidljivo je da većina ispitanika, njih 46, odnosno 42,6%, vrlo često odvaja otpad, a njih 26, odnosno 24,1%, izjavilo je da uvijek razvrstava otpad što se može procijeniti kao visoka razina angažiranosti i ekološke osviještenosti. Značajan broj ispitanika, njih 24, to jest 22,2%, ponekad razvrstava otpad. 8 ispitanika, to jest 7,4%, rijetko razvrstava otpad, a preostalih 7 ispitanika, to jest 6,5%, nikad ne razvrstava otpad. Izneseni rezultati sugeriraju da je većina ispitanika svjesna važnosti razvrstavanja otpada i uključena je u recikliranje. Postotak ispitanika koji nikada ne razvrstava otpad relativno je nizak, što je pozitivan pokazatelj ekološke osviještenosti.

Graf 8 Štednja energije

Vodite li brigu o štednji energije?

108 odgovora

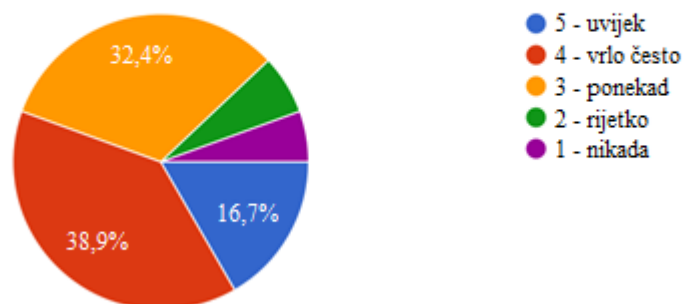
Izvor: Izrada autora

Graf 8 pokazuje da je na pitanje „Vodite li brigu o štednji energije” većina ispitanika, njih 52, odnosno 48,1 %, odgovorilo kako vrlo često vodi brigu o štednji energije, dok je 13 ispitanika, odnosno njih 12 %, izjavilo da uvijek vodi brigu o štednji energije. Značajan je broj ispitanika, njih 31, odnosno 28,7 %, izjavio kako ponekad vodi računa o štednji energije, dok je po 6 ispitanika navelo da rijetko i nikada ne štede energiju. Ovi rezultati sugeriraju da među ispitanicima postoji visoka razina svijesti o važnosti štednje energije, s izraženim sklonostima prema prakticiranju tog oblika ekološki odgovornog ponašanja.

Graf 9 Odgovorno korištenje vode

Koristite li odgovorno i savjesno vodu?

108 odgovora

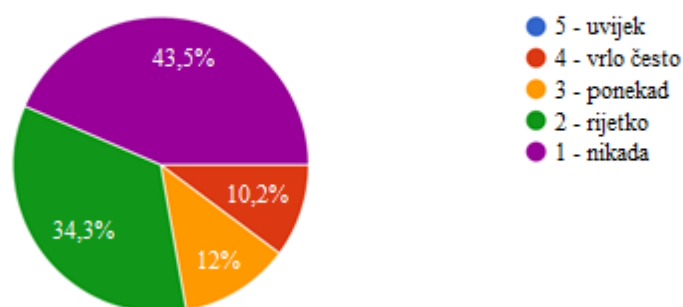

Izvor: Izrada autora

Graf 9 prikazuje odgovore na pitanje „Koristite li odgovorno i savjesno vodu?”. Kao i u prethodnom pitanju, većina ispitanika, njih 42, to jest 38,9 %, navodi kako se vrlo često ponaša odgovorno i savjesno kada je riječ o vodi, što ukazuje na visoku razinu svijesti o važnosti očuvanja vodnih resursa. Od ukupnog broja ispitanika njih 35, odnosno 32,4 %, izjavilo je kako se ponekad ponaša odgovorno i savjesno kada je riječ o vodi, što može ukazivati na varijabilnost u ponašanju vezanom uz upotrebu vode. Čak 18 ispitanika, što čini 16,7 %, izjavilo je da se uvijek ponaša odgovorno i savjesno kada je riječ o vodi, dok je nešto manji broj ispitanika, njih 7, odnosno 6,5 %, izjavio da rijetko vodi brigu o vodi. Njih 6, odnosno 5,6% ispitanika, nikada ne vodi brigu o vodi. Ovi rezultati sugeriraju da među ispitanicima općenito postoji pozitivan stav prema odgovornom korištenju vode, s izraženom tendencijom prakticiranja tog oblika ekološki odgovornog ponašanja.

Graf 10 Ekološki prihvatljivi oblici osobnog prijevoza (električni automobili, hibridni automobili)

Koristite li ekološki prihvatljive oblike prijevoza (električni automobili, hibridni automobili)?
108 odgovora

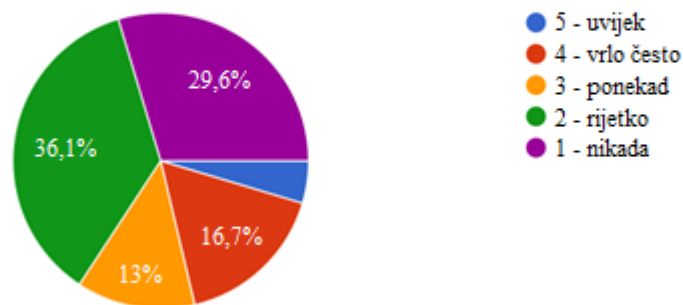
Izvor: Izrada autora

Iz *grafa 10* vidljivo je kako većina ispitanika, njih 47, odnosno 43,5 %, nikada ne bira ekološki prihvatljive oblike osobnog prijevoza, što ukazuje na to da možda postoje prepreke poput dostupnosti, cijene ili praktičnosti koje utječu na njihov izbor prijevoza. Značajan broj ispitanika, njih 37, odnosno 34,3 %, izjavio je kako rijetko odabire takav način prijevoza. Manji broj ispitanika, samo njih 13, to jest 12 %, ponekad koristi ekološki prihvatljive oblike prijevoza, dok je vrlo mali broj ispitanika, samo njih 11, što čini 10 % ispitanika, izjavio kako vrlo često koristi takav način prijevoza. Rezultati ukazuju na to da većina ispitanika možda nije

u potpunosti usvojila ekološki prihvatljive oblike prijevoza kao svoj primarni izbor, što je moguće dovesti u vezu s potrebom za dodatnim obrazovanjem, poticajima i poboljšanjem dostupnosti kako bi se potaklo prihvaćanje ekološki odgovornih opcija prijevoza.

Graf 11 Javni prijevoz

Koristite li javni prijevoz?
108 odgovora

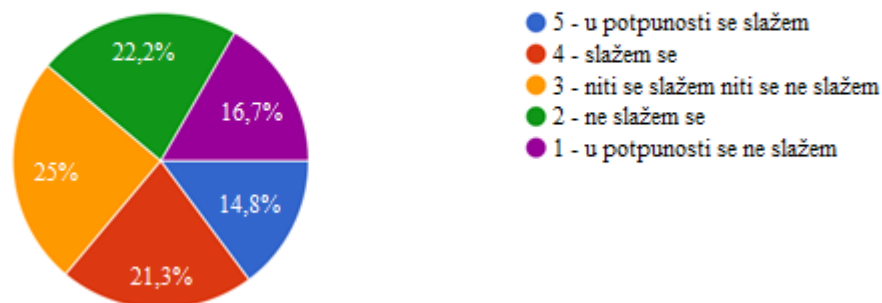
Izvor: Izrada autora

Graf 11 pokazuje kako najveći broj ispitanika, njih 39, što čini 36,1 %, rijetko koristi javni prijevoz, a njih 32, ili 29,6 %, nikada ne koristi javni prijevoz, što je poražavajuća činjenica jer ukazuje na malu sklonost tom ekološkom načinu prijevoza. Također, može sugerirati da određeni broj ispitanika preferira druge oblike prijevoza ili da javni prijevoz možda nije praktičan za njihove potrebe ili je nedostupan. Znatno manji broj ispitanika, njih 18, odnosno 16,7 %, navodi kako vrlo često koristi javni prijevoz, dok 14 ispitanika, odnosno 13 %, ponekad koristi javni prijevoz. Vrlo mali broj ispitanika, njih 5, to jest 4,6 %, izjavio je da uvijek koristi javni prijevoz. Ukazujući na važnost pristupačnosti, efikasnosti i praktičnosti javnog prijevoza kao ključnih faktora u poticanju veće upotrebe ovog ekološki prihvatljivog oblika prijevoza, rezultati sugeriraju postojanje različitih percepcija i iskustava s korištenjem javnog prijevoza među ispitanicima.

Graf 12 Ako vremenski uvjeti dopuštaju, češće koristim bicikl nego automobil

Ako vremenski uvjeti to dozvoljavaju, češće koristim bicikl nego automobil.

108 odgovora

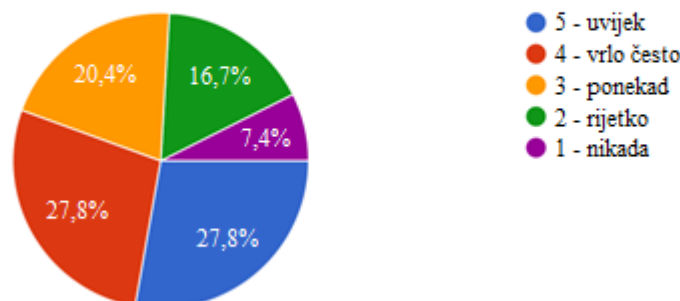
Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika, njih 27, odnosno 25 %, nije se jasno izjasnilo u vezi tvrdnje „Ukoliko vremenski uvjeti dopuštaju, češće koristim bicikl nego automobil”, pokazuje *graf 12*. Njih 25 % odabralo je neutralnu opciju, „Niti se slažem niti se ne slažem”, što može ukazivati na to da su faktori poput osobnih preferencija, dostupnosti bicikla, sigurnosti i infrastrukture ključni prilikom odlučivanja o načinu prijevoza. Vrlo mala razlika pojavila se između opcija „Slažem se” i „Ne slažem se”, pri čemu je prvu opciju odabralo 23 ispitanika, odnosno 21,3 %, dok se za drugu odlučilo 24 ispitanika, odnosno 22,2 %. To ukazuje na to da je vrlo tanka granica između odabiranja i neodabiranja ekološki prihvatljive opcije prijevoza. Ukazujući na važnost promicanja biciklističke infrastrukture i svijesti o prednostima bicikla kao prijevoznog sredstva, rezultati sugeriraju postojanje različitih mišljenja ispitanika o korištenju bicikla umjesto automobila.

Graf 13 Ekološki prihvatljive vrećice

Prilikom odlaska u trgovinu, nosite li vlastitu ekološki prihvatljivu vrećicu?

108 odgovora

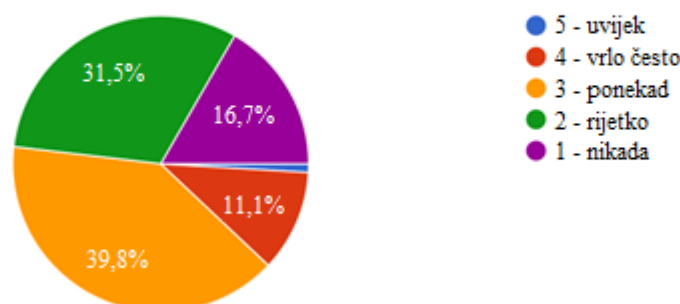
Izvor: Izrada autora

Graf 13 pokazuje veliku ekološku svijest ispitanika jer je najviše ispitanika, njih 60, to jest 55,6 %, odgovorilo kako uvijek ili vrlo često u trgovinu nose vlastitu ekološki prihvatljivu vrećicu pokazujući time visoku razinu angažmana u održivim praksama kupovine. Nešto manji broj ispitanika, njih 22, odnosno 20,4 %, izjavilo je da ponekad nosi vlastitu vrećicu u kupovinu. Zatim slijede ispitanici koji rijetko prakticiraju tu naviku, njih 18, odnosno 16,7 %, dok svega 8 ispitanika nikada ne nosi vlastitu vrećicu prilikom odlaska u trgovinu. Ovi rezultati sugeriraju da postoji snažna tendencija korištenja vlastitih vrećica prilikom kupovine, što je pozitivan znak u smislu ekološke odgovornosti i smanjenja otpada.

Graf 14 Kupnja bio proizvoda

Kupujete li bio proizvode?

108 odgovora

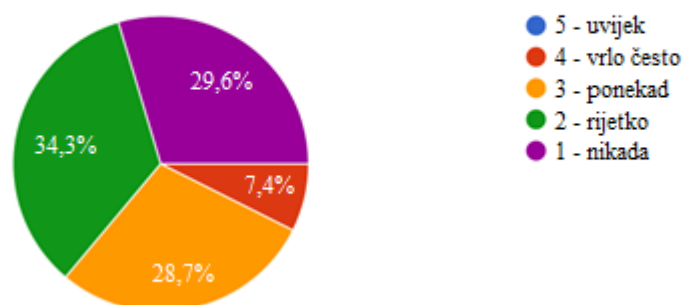

Izvor: Izrada autora

Odgovore na pitanje „Kupujete li bio proizvode?“ pokazuje *graf 14*. Većina ispitanika, njih 43, odnosno 39,8 %, izjavilo je da ponekad kupuje bio proizvode. To može ukazivati na različite faktore koji utječu na njihovu odluku prilikom kupnje, kao što su cijena, dostupnost ili percepcija vrijednosti bio proizvoda. Nešto manji broj ispitanika, njih 34, odnosno 31,5 %, rijetko odabire bio proizvode, što sugerira da postoji značajan dio ispitanika koji ne preferira ili ne vidi vrijednost kupnje bio proizvoda. Zatim slijedi nešto manji broj ispitanika, njih 18, to jest 16,7 % uzorka, koji nikada ne kupuju bio proizvode, dok se mali broj ispitanika, njih 12, odnosno 11,1 %, odlučuje na vrlo čestu kupnju bio proizvoda. Samo je 1 ispitanik izjavio da uvijek kupuje bio proizvode. Odgovori ispitanika ukazuju na to da postoji skupina ljudi koji svjesno biraju bio proizvode, vjerojatno zbog njihove percepcija zdravstvenih i ekoloških prednosti. Rezultati ukazuju na to da, iako postoji svijest o bio proizvodima, postoji i značajan broj ljudi koji se još uvijek ne odlučuje za takve proizvode, što može biti prilika za daljnje obrazovanje i promociju prednosti bio proizvoda.

Graf 15 Obraćanje pažnje na kupnju proizvoda čija su pakiranja označena kao reciklirana

Koliko često obraćate pažnju da na proizvodu koji ste odabrali stoji oznaka "reciklirano"?
108 odgovora

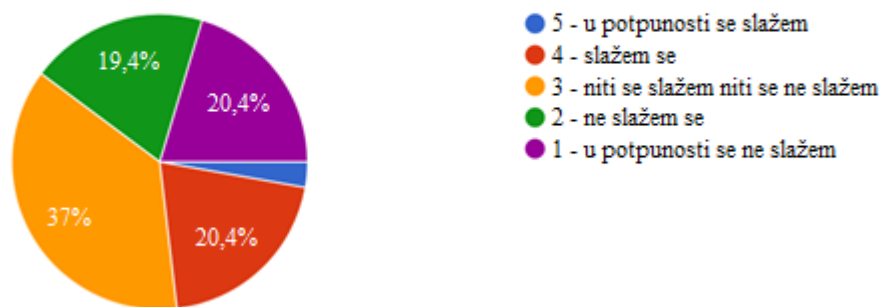
Izvor: Izrada autora

Prema rezultatima koje pokazuje *graf 15*, većina ispitanika, njih 37, to jest 34,3 %, izjavila je da rijetko obraća pažnju na to je li ambalaža reciklažna ili nije. Značajan broj ispitanika, njih 32, odnosno 29,6 %, nikada ne obraća pažnju. 31 ispitanik, odnosno njih 28,7 %, ponekad obrati pažnju na pakiranje, što može ukazivati na to da ispitanici nisu posebno fokusirani ili informirani o važnosti recikliranog pakiranja ili da imaju pomiješane osjećaje u vezi toga.

Znatno manji broj ispitanika, samo njih 8, odnosno 7,4 %, vrlo često obraća pažnju na reciklirano pakiranje prilikom kupnje proizvoda. Rezultati sugeriraju potrebu za obrazovanjem o prednostima kupnje proizvoda s recikliranim pakiranjem kao dio širih ekološki odgovornih potrošačkih navika.

Graf 16 Spreman/na sam platiti dodatno za proizvode koji su ekološki prihvatljivi

Spreman/na sam platiti dodatno za proizvode koji su ekološki prihvatljivi.
108 odgovora

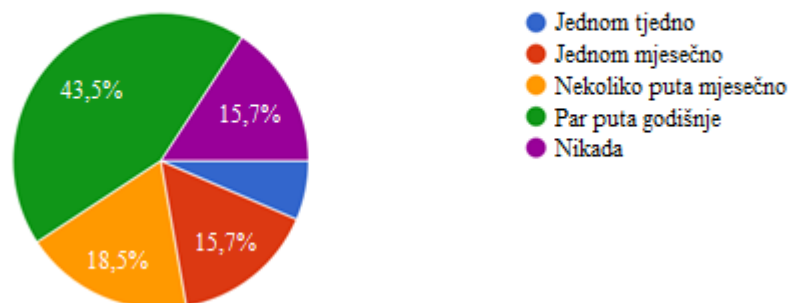
Izvor: Izrada autora

Na pitanje jesu li spremni dodatno platiti za proizvode koji su ekološki prihvatljivi, većina ispitanika, njih 37, to jest 37 %, nije se jasno izjasnila odabiravši neutralnu opciju „niti se slažem niti se ne slažem”, što može sugerirati da su ispitanici podijeljeni ili neodlučni kada je riječ o spremnosti na izdvajanje više novca za ekološki prihvatljive proizvode. Zanimljivo, jednaki je broj ispitanika, njih 22, odnosno 20,4 %, izjavio da se slaže i da se u potpunosti ne slaže sa pitanjem, što ukazuje na to da postoji dio ispitanika koji vrednuju ekološku prihvatljivost dovoljno visoko da bi za nju platili više, ali i da postoji otpor prema plaćanju veće cijene za ekološku prihvatljivost. Ukazujući na potrebu za daljnjim obrazovanjem o važnosti i dugoročnim prednostima ekološki prihvatljivih proizvoda za okoliš i društvo, ovi rezultati ističu izazov u promicanju ekološki prihvatljivih proizvoda koji možda imaju višu cijenu.

Graf 17 Ekološki članci

Koliko često čitate članke vezane uz ekologiju?

108 odgovora

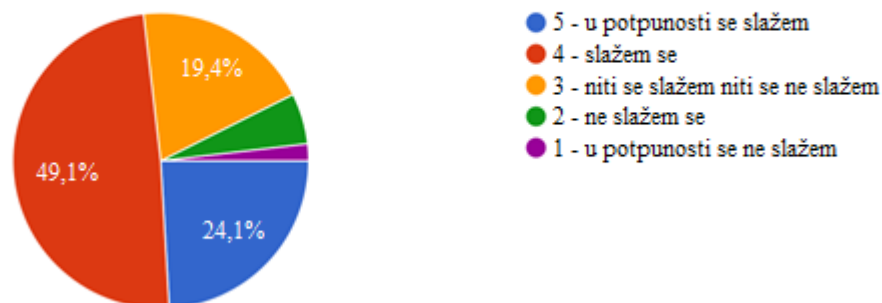
Izvor: Izrada autora

Graf 17 pokazuje kako većina ispitanika, njih 47, odnosno 43,5 %, svega nekoliko puta godišnje čita članke vezane uz ekologiju, što može sugerirati da, iako postoji svijest o ekološkim temama, možda ne postoji angažiranost u čitanju o njima. Nešto manji broj ispitanika, samo njih 20, odnosno 18,5 %, navodi da nekoliko puta mjesečno čita članke ili literaturu o ekološkim temama. S obzirom na to da se u medijima zapravo vrlo rijetko plasiraju takvi podaci, ovaj je podatak vrlo pozitivan. Kao i u prethodnih nekoliko pitanja, jednak se broj ispitanika odlučuje za dva potpuno različita odgovora. Čak 17 ispitanika, to jest 15,7 %, jednom mjesečno čita članke vezane uz ekologiju, a isti broj ispitanika nikada ne čita ekološki vezane članke. Ističući potrebu za jačanjem svijesti i pružanjem pristupačnih i zanimljivih informacija o ekologiji, ovi rezultati ukazuju na različite razine interesa i angažmana ispitanika kad su u pitanju ekološke teme.

Graf 18 Smatram da je bitno informirati se o ekološkim temama

Smatrate li da je bitno informirati se o ekološkim problemima?

108 odgovora

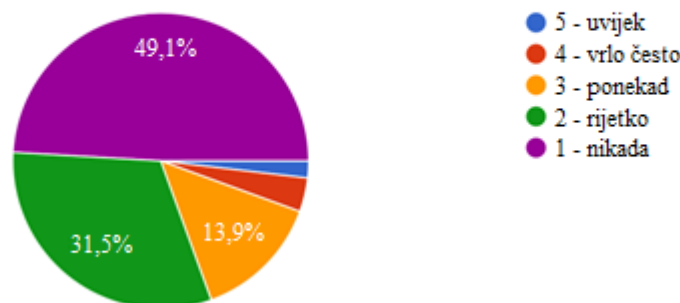

Izvor: Izrada autora

Na pitanje „Smatrate li da je bitno informirati se o ekološkim temama?“ većina ispitanika, njih čak 53, odnosno 49,1 %, slaže se s tvrdnjom pokazujući visoku razinu svijesti o važnosti informiranja o ekološkim temama. Tom broju možemo pridružiti i onih 26 ispitanika, odnosno 24,1 %, koji se u potpunosti slažu s postavljenim pitanjem, što prikazuje pozitivan stav o važnosti informiranja stanovništva o ekološkim problemima. Značajan broj ispitanika, njih 21, to jest 19,4 %, zauzima neutralan stav, što može ukazivati na to da, iako prepoznaju važnost ekoloških tema, možda ne smatraju da su dovoljno informirani ili aktivni u traženju informacija. Mali broj ispitanika, samo njih 6, odnosno 5,6 %, ne slaže se s tvrdnjom sugerirajući da ne smatraju informiranje o ekološkim temama prioritetom ili važnim. Samo je 1 ispitanik odabrao opciju da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da je važno informirati se o ekološkim problemima. Većina ispitanika odabrala je dva najpozitivnija odgovora, što pokazuje visoku osviještenosti o važnosti informiranja o ekološkim problemima. Zanimljivo je primijetiti kako je velik broj ispitanika bio neutralan o tome čitaju li ili ne o ekološkim temama, ali i dalje većina ipak smatra da je informiranje o tome važno.

Graf 19 Negativni komentari na ekološku osviještenost

Utječu li na vas negativni komentari okoline zbog vašeg ekološki odgovornog ponašanja?
108 odgovora

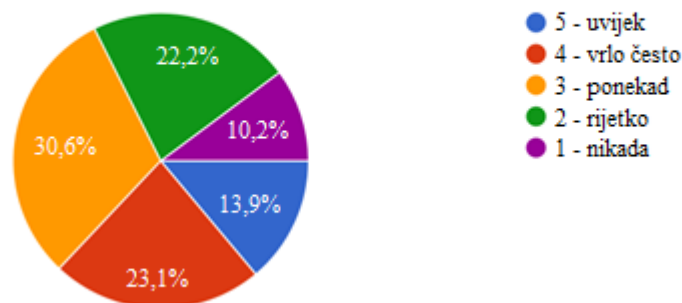

Izvor: Izrada autora

Graf 19 pokazuje kako većina ispitanika, čak njih 53, odnosno 49,1 %, nema problem s negativnim komentarima okoline zbog ekološkog ponašanje ili osviještenosti te time pokazuje snažnu predanost svojim ekološkim uvjerenjima bez obzira na reakciju okoline. Slijedi nešto manji broj ispitanika, njih 34, odnosno 31,5 %, na koje komentari okoline rijetko utječu. Na čak 15 ispitanika, to jest 13,9 %, okolina ponekad može utjecati, što može ukazivati na to da su ispitanici podijeljeni ili neodlučni kada je riječ o ignoriranju negativnih reakcija okoline na njihovo ekološki odgovorno ponašanje. Manji je broj ispitanika, svega njih 4, odnosno 3,7 %, odabrao opciju *vrlo često*, što sugerira da su neki ispitanici možda osjetljivi na percepciju i reakcije drugih na njihovo ponašanje, dok je svega 2 ispitanika, odnosno samo 1,9 %, izjavilo da okolina uvijek utječe na njihovo ponašanje. Ovi rezultati pokazuju vrlo snažne stavove ispitanika na koje okolina vrlo slabo može utjecati.

Graf 20 Motiviranje članova obitelji za ekološku svijest

Nastojite li motivirati ostale članove obitelji i prijatelje da budu ekološki odgovorni?
108 odgovora

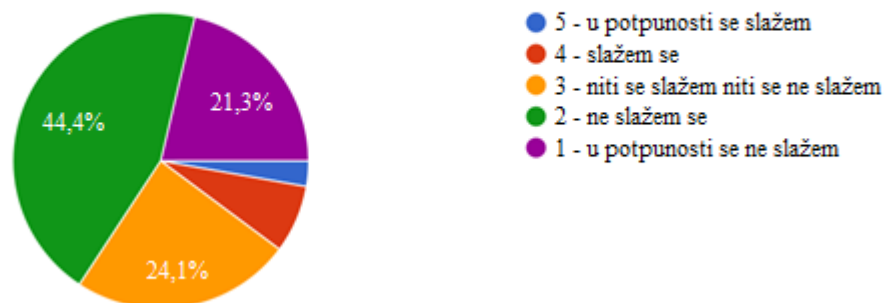

Izvor: Izrada autora

Graf 20 pokazuje koliko su ispitanici spremni motivirati obitelj i prijatelje da budu ekološki odgovorni. Većina ispitanika, njih 33, odnosno 30,6 %, zauzima neutralan stav, odnosno tvrdi da ponekad nastoje motivirati obitelj i prijatelje na ekološku odgovornost, što može sugerirati neodlučnost ili različite stupnjeve angažmana u motiviranju drugih za ekološki odgovorno ponašanje. Značajan broj ispitanika, njih 25, to jest 23,1 %, vrlo često motivira bližnje te tako aktivno pokušava utjecati na ekološku svijest svoje okoline. Zatim, 24 ispitanika, odnosno 22,2 % ukupnog uzorka, rijetko nastoji motivirati okolinu na ekološku odgovornosti te čak 11 ispitanika, koji čine 10,2 % ukupnog uzorka, nikada ne motivira obitelj i prijatelje da budu ekološki odgovorni. Ovi rezultati ukazuju na različite pristupe i stavove prema ekološkom aktivizmu unutar društvenih krugova, pri čemu je važno naglasiti potrebu za većom potporom i resursima koji bi pojedincima pomogli da učinkovitije motiviraju svoje bližnje za ekološki odgovorno ponašanje.

Graf 21 Ne zanima me ekologija i ne smatram se odgovornim/om

Ne zanima me ekologija i ne smatram se odgovornim/om.
108 odgovora

Izvor: Izrada autora

Graf 21 pokazuje kako većina ispitanika, njih 65,7 %, odnosno 71 ispitanik, smatra da je ekologija zanimljiva tema i da se osjećaju odgovornima za istu, što ukazuje na to da većina ispitanika ekologiju ipak smatra zanimljivom temom ili se smatra odgovornom do određene mjere. Značajan broj ispitanika, njih 26, odnosno 24,1 %, ostao je neutralan, što može sugerirati da postoji dio ispitanika koji ili ne pokazuje interes za ekološke teme ili ne osjeća osobnu odgovornost prema okolišu. Ovi rezultati mogu ukazivati na visoku razinu svijesti i odgovornosti prema ekološkim pitanjima među većinom ispitanika, dok nešto manji broj njih možda treba dodatno informiranje o važnosti ekoloških tema i osobnoj odgovornosti prema okolišu.

5. RASPRAVA

Na temelju analize odgovora na različite tvrdnje vezane uz ekološku svijest i ponašanje, moguće je izvesti nekoliko ključnih zaključaka koji oslikavaju stavove i percepcije ispitanika prema ekološkim temama i odgovornostima.

Iz odgovora ispitanika jasno je da postoji osnovna razina svijesti o ekološkim problemima jer se većina ispitanika slaže ili u potpunosti slaže s važnošću informiranja o ekološkim temama. Međutim, neutralni odgovori na tvrdnju o upoznatosti s ekološkim problemima mogu sugerirati da se ispitanici, iako prepoznaju postojanje tih problema, možda ne osjećaju dovoljno informiranima ili aktivnima dubljem razumijevanju tih tema.

Većina ispitanika izrazila je pozitivan stav prema ekološki odgovornom ponašanju poput korištenja vlastitih vrećica pri kupnji i odvajanja otpada. To ukazuje na spremnost ispitanika da usvoje određene ekološke prakse u svakodnevnom životu. Ipak, kada je riječ o plaćanju veće cijene za ekološki prihvatljive proizvode ili o izboru ekološki prihvatljivih oblika prijevoza, ispitanici su pokazali veći stupanj neodlučnosti ili otpora, što može biti odraz percepcije visokih troškova ili nedostatka praktičnosti.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj ispitanika s visokim obrazovanjem (44,4 %) često pokazuje ekološki odgovorno ponašanje u različitim aspektima, kao što su recikliranje, štednja energije i odgovorno korištenje vode. To ukazuje na to da ispitanici s višim stupnjem obrazovanja možda bolje razumiju ekološke probleme i prepoznaju važnost održivih praksi. Od 108 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, njih 67 pripada skupini VSS ili VŠS, što čini 62 % ukupnog uzorka. Detaljnijom analizom rezultata dolazi se do zaključka da se, od 67 ispitanika koji imaju visoko obrazovanje, njih 23, odnosno 34, 3% smatra ekološki osviještenima. Međutim, značajan broj ispitanika koji nisu sigurni u svoje ekološke navike ili se čak ne smatraju odgovornim (njih 40,7 % nije sigurno, a 7,4 % se ne smatra odgovornima) sugerira da razina obrazovanja možda nije jedini faktor koji utječe na ekološku osviještenost. Stoga, iako podaci ukazuju na određenu korelaciju između obrazovanja i ekološke osviještenosti, to nije dovoljno da se hipoteza 1 potvrdi u potpunosti bez dodatnih analiza koje bi uzele u obzir ostale moguće utjecaje.

Iako istraživanje ne pruža detaljne podatke o aktivnom sudjelovanju mladih u ekološkim aktivnostima, iz grafova je vidljivo da većina ispitanika pokazuje određeni stupanj ekološke osviještenosti aktivnostima poput razvrstavanja otpada i štednje energije. Ipak, rezultati također pokazuju da značajan broj ispitanika (30,6 %) ponekad nastoji motivirati okolinu, dok 23,1 % njih to čini vrlo često. To može ukazivati na to da osobe koje su aktivnije u ekološkim praksama možda imaju veću vjerojatnost da utječu na svoju okolinu. Međutim, postoje i oni koji rijetko ili nikada ne motiviraju druge (32,3 %), što ukazuje na različite stupnjeve angažmana i utjecaja na okolinu. Dakle, iako postoje naznake koje podupiru hipotezu, nedostatak konkretnih podataka o aktivnom sudjelovanju otežava njezino potpuno potvrđivanje.

Hipoteza 2, „Mladi ljudi koji aktivno sudjeluju u ekološkim aktivnostima ili prate ekološke teme imaju veću vjerojatnost motiviranja svoje okoline na ekološki odgovorno ponašanje”, ne može se potvrditi sa stopostotnom sigurnošću. U grupu mladih do 30 godina ulazi 71 ispitanik, što čini 65,7 % ukupnog uzorka, što je jako velik postotak mladih ljudi do 30 godina. Detaljnijom analizom dobivenih rezultata može se zaključiti da njih 43 u skupini do 30 godina starosti izjavljuje da uvijek ili vrlo često odvaja otpad. Njih 55 navodi da smatra kako je bitno informirati se o ekološkim temama, što čini 77,5 % mladih. Međutim, samo njih 24 nastoji motivirati prijatelje i članove obitelji da budu ekološki odgovorni, što i nije velik postotak koji se možda očekivao s obzirom na njihovu vlastitu ekološku osviještenost.

Jedino što je prilično negativno ocijenjeno u sklopu provedenog upitnika jesu tvrdnje koje se tiču i financijske prirode, kao što je izdvajanje više novca za ekološki prihvatljivije proizvode ili korištenje prijevoza koji uključuje električne automobile. Pozitivna je stvar što se većina ljudi i dalje osjeća odgovornima i svjesni su da i oni pomažu ili odmažu očuvanju okoliša. Smatram kako je još uvijek najveći problem neshvaćanje problema koji se javljaju te činjenica da mladi, iako su upoznati s tim problemima, i dalje situaciju ne shvaćaju dovoljno ozbiljno.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje provedeno među stanovnicima Republike Hrvatske pružilo je uvid u ekološku svijest i ponašanje jednog manjeg dijela građana. Analiza dobivenih rezultata ukazala je na postojanje osnovne svijesti o ekološkim izazovima te spremnosti na implementaciju određenih održivih praksi. No istraživanje također ističe složenost problema ekološke osviještenosti koja nije jednoznačno povezana samo s razinom obrazovanja ili aktivnim sudjelovanjem u ekološkim aktivnostima.

Analiza je otkrila da veliki postotak ispitanika s visokim obrazovanjem često prakticira ekološki odgovorno ponašanje. Ipak, postoji značajan broj visokoobrazovanih koji nisu sigurni u svoje ekološke navike ili ih ne smatraju dovoljno važnima, što sugerira da obrazovanje samo po sebi ne jamči visoku ekološku svijest. Navedeno ukazuje na potrebu za specifičnim obrazovnim programima koji se direktno fokusiraju na ekološka pitanja i praktične načine zaštite okoliša.

Iako mladi čine većinu ispitanika i pokazuju visoku razinu osobne ekološke odgovornosti, njihova aktivnost u motiviranju okoline nije toliko izražena. To ukazuje na moguće barijere u komunikaciji i utjecaju koji mladi imaju na svoje socijalne krugove kada je riječ o ekološkim temama. Stoga, osim visoke osobne svijesti, potrebni su dodatni naponi za poticanje mladih da djeluju kao ambasadori održivosti.

Istraživanje je pokazalo otpor prema ekološki skupljim alternativama, kao što su bio proizvodi ili ekološki prihvatljivi oblici prijevoza, što može biti povezano s percepcijom visokih troškova. To ističe potrebu za jačanjem svijesti o dugoročnim ekonomskim prednostima ekološki prihvatljivih proizvoda te razvojem politika koje će te proizvode učiniti dostupnijima i privlačnijima široj javnosti.

Rezultati istraživanja sugeriraju da postoji potreba za sveobuhvatnim pristupom u promicanju ekološke svijesti u Hrvatskoj koji uključuje obrazovanje, aktivizam i određene građanske inicijative. Iako se većina ispitanika izjasnila o svojoj svijesti i spremnosti da usvoje ekološke prakse, jasno je da postoji još mnogo prostora za poboljšanje, posebice u područjima u kojima financijski troškovi predstavljaju glavnu prepreku. S obzirom na ove uvide, politika usmjerena na ekološko obrazovanje, subvencije za ekološki prihvatljive proizvode i jačanje lokalnih zajednica u promicanju održivih praksi može znatno doprinijeti visokoj razini ekološke osviještenosti i aktivnog sudjelovanja građana u zaštiti okoliša.

7. LITERATURA

1. Albareda-Tiana, S., Vidal-Raméntol, S., Pujol-Valls, M., & Fernández-Morilla, M. (2018). Holistic Approaches to Develop Sustainability and Research Competencies in Pre-Service Teacher Training. *Sustainability*, 10(10), 3698.
2. Anđić, D. (2007). Paradigmatski aspekti problematike okoliša i odgoj za okoliš i održivi razvoj. *Metodički ogledi*, 14 (2), 9-23.
3. Anić, I., Goldstein, V. (1999). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
4. Bogut, I., Popović, Ž., Šnajder, L., Užarević, Z. (2012). Odnos učenika mlađe školske dobi prema zaštiti okoliša. <https://www.yumpu.com/en/document/read/7224095/xiv-ruzickini-dani-prehrambeno-tehnoloski-fakultet-osijek> (pristupljeno 17.02.2024.)
5. Borić, E., Novoselić, D. (2001). Obrazovanje za očuvanje okoliša. *Napredak*, 143(1/2001), 41-46.
6. Carrington, M. J., Neville, B. J. i Whitwell, G. J. (2014). Lost in translation: Exploring the ethical consumer intention–behavior gap. *Journal of Business Research*. Volume 67, Issue 1. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296312002597> (pristupljeno 08.01.2024.)
7. Carter, N. (2004). *Strategije zaštite okoliša: Ideje, aktivizam, djelovanje*. Zagreb: Barbat.
8. Črnjar, M. (2002). *Ekonomika i politika zaštite okoliša*. Ekonomski fakultet: Rijeka.
9. Dumbović, D. (2020). *Ekološka osviještenost mladih potrošača u Republici Hrvatskoj*. Diplomski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:540298> (pristupljeno 15.01.2024.)
10. Đikić, D., Glavač, H., Glavač, V., Hršak, V., Jelavić, V., Njegač, D., Simončić, V., Springer, O., Tomašković, I., Vojvodić, V. (2001). *Ekološki leksikon*. Zagreb: Barbat.
11. Eckhardt, G. M., Belk, R. i Devinney, T. M. (2010). Why don't consumers consume ethically? *Journal of Consumer Behaviour*. J. Consumer Behav. 9.

12. Ekoškole, <https://www.eko.lijepa-nasa.hr/> (pristupljeno 20.02.2024.)
13. Europski parlament: Politika zaštite okoliša: opća načela i osnovni okvir, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/71/politika-zastite-okolisa-opca-nacela-i-osnovni-okvir> (pristupljeno 10.01.2024.)
14. Fanuko, N. (2005). *Sociologija*. Udžbenik za gimnazije. Zagreb. Profil.
15. Flowers, A. (2008). The effects of fan art-based environmental education program on children's environmental perceptions. https://getd.libs.uga.edu/pdfs/flowers_ami_a_201208_ms.pdf (pristupljeno 18.01.2024.)
16. Frajman-Jakšić, A., Ham, M., Redek, T. (2010). Sreća i ekološka svjesnost – čimbenici održivog razvoja. *Ekonomski vjesnik* 23 (2).
17. Ham, M. (2009), Segmentacija potrošača prema razini ekološke odgovornosti, Osijek, Ekonomski fakultet u Osijeku, Sveučilište u Osijeku
18. Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ekologija> (pristupljeno 10.01.2024)
19. Kotler, P. (2013). *Upravljanje marketingom: analiza, planiranje, primjena i kontrola*, 9. izd, Zagreb: Mate
20. Matešić, M. (2009.), Principi održivog razvoja u strateškim dokumentima Republike Hrvatske, *Socijalna ekologija*, 18 (3-4), 323-339.
21. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, NN 07/2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html (pristupljeno 20.02.2024.)
22. Odum, E., Barrett, G.W. (2004). *Fundamentals of Ecology*. 5th Edition. CA: Cengage Learning.
23. Pickett-Baker, J. i Ozaki, R. (2008). Pro-Environmental Products: Marketing Influence on Consumer Purchase Decision. *Journal of Consumer Marketing*, 25, 281-293.

24. Rana, J. i Paul, J. (2017). Consumer behavior and purchase intention for organic food: A review and research agenda. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 38, 157 –165.
25. Steg, L., & Vlek, C. (2009). Encouraging Pro-Environmental Behavior: An Integrative Review and Research Agenda. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 309-317.
26. Uzelac, V. (2000). *Ekologija –korak bliže djetetu*. Rijeka: Adamić.

Popis grafova

Graf 1 Spol ispitanika	20
Graf 2 Dob ispitanika	20
Graf 3 Obrazovanje ispitanika	21
Graf 4 Boravište.....	22
Graf 5 Mjesečna primanja	22
Graf 6 Smatram se ekološki odgovornom osobom	23
Graf 7 Razvrstavanje otpada.....	24
Graf 8 Štednja energije.....	25
Graf 9 Odgovorno korištenje vode.....	25
Graf 10 Ekološki prihvatljivi oblici osobnog prijevoza.	26
Graf 11 Javni prijevoz.....	27
Graf 12 Ukoliko vremenski uvjeti dopuštaju, češće koristim bicikl nego automobil.	28
Graf 13 Ekološki prihvatljive vrećice	29
Graf 14 Kupnja bio proizvoda	29
Graf 15 Obraćanje pažnje na kupnju proizvoda čija su pakiranja označena kao reciklirano.	30
Graf 16 Spreman/na sam platiti dodatno za proizvode koji su ekološki prihvatljivi.	31
Graf 17 Ekološki članci.....	32
Graf 18 Smatram da je bitno informirati se o ekološkim temama.	33
Graf 19 Negativni komentari na ekološku osviještenost.....	34
Graf 20 Motivacija obitelji i članova na ekološku svijest	35
Graf 21 Ne zanima me ekologija i ne smatram se odgovornim/om.	36